

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Viktoria Grönholm
0171-62 51 71
viktoria.gronholm@enkoping.se

Tekniska nämnden

Riktlinjer för livsmedelsupphandling skickas på remiss

Förslag till beslut

Förslag till nämnden

Riktlinjer för livsmedelsupphandling enligt bilaga 1 skickas på remiss till vård- och omsorgsnämnden och utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden.

Beskrivning av ärendet

Enköpings kommun köper livsmedel för ca 37 miljoner kronor per år. Nuvarande livsmedelsavtal för huvudgrossist, frukt och grönt, mejeri samt kött och chark gäller till och med 30 november 2024. Avtalet för färsk fisk gäller till april 2025. Enköpings kommun kommer att genomföra upphandling av livsmedel under 2024 eftersom nuvarande avtal inte kan förlängas. Arbetet med förfrågningsunderlag till ny livsmedelsupphandling kommer att påbörjas i januari 2024 och annonseras senast i april 2024.

Upphandlingen har en viktig roll i kommunens hållbarhetsarbete och bidrag till en ökad självförsörjningsgrad genom upphandling av svenska livsmedel. Det är därmed viktigt att uppdatera de politiska riktlinjerna inför varje livsmedelsupphandling.

En workshop har genomförts med arbetsutskotten från tekniska nämnden, vård- och omsorgsnämnden och utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden. På workshopen presenterades resultatet av nuvarande upphandling, strategiska dokument som påverkar kommande livsmedelsupphandling, information från Lantbrukarnas riksförbund och jämförelsetal med fyra mälarestäder. Utifrån dessa underlag diskuterades nya riktlinjer inför den kommande upphandlingen. Resultatet har sammanställts till förslag på riktlinje för kommande livsmedelsupphandling (bilaga 1) som skickas på remiss från tekniska nämnden till vård- och omsorgsnämnden och utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden. Remissen ska besvaras senast 10 november 2023. Riktlinje för livsmedelsupphandling beslutas i tekniska nämnden i december 2023.

Samhällsbyggnadsförvaltningens bedömning

Förvaltningen vill rikta uppmärksamhet till punkt 5 i riktlinjerna där det finns vägval gällande ambitionsnivån för inköp av ekologiska livsmedel. På grund av rådande prisbild på livsmedel är det idag mycket svårt att göra en uppskattning gällande utrymme för ekologiskt inom befintlig prisbild såväl som kostnad för att öka andelen ekologiskt.

Alternativ 1. Göra det möjligt att öka inköpen av ekologiska livsmedel med upp till 33 procent av värdet av upphandlingen under avtalsperioden.

Med nuvarande prisbild på livsmedel beräknas ökning av ekologiska livsmedel kosta ca 100 000 kr per ökad procentenhet ekologiskt. Kostnadsökningen belastar då betalande förvaltningar och kunder.

För att bidra till livsmedelsstrategins handlingsplan med inriktningsmål om 60% ekologiska inköp inom offentliga verksamheter till 2030 behöver Enköpings kommun öka andelen ekologiska inköp. Nackdelen är ökad kostnader under en period med osäker prisbild inom livsmedelsområdet.

Alternativ 2. Behålla nivån på ekologiska inköp om ca 25 %.

Bedömningen är att detta alternativ ryms inom normal kostnadsutveckling under förutsättning att prisutvecklingen av livsmedel avstannar. Nackdelen med alternativet är att kommunen i mindre omfattning bidrar till hållbarhetsmålen om ökad ekologisk konsumtion.

Vård- och omsorgsnämnden och utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden kan anta olika ambitionsnivåer för andelen ekologiska inköp.

Bilaga 1: Riktlinjer för livsmedelsupphandling 2024-2028

Bilaga 2: Förklarande underlag till riktlinjerna för livsmedelsupphandling 2024-2028

Gunilla Fröman
Förvaltningschef
Enköpings kommun

Viktoria Grönholm
Kostchef
Enköpings kommun

Kopia till:
Utbildning- och arbetsmarknadsnämnden
Vård- och omsorgsnämnden

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Viktoria Grönholm
0171-62 51 71
viktoria.gronholm@enkoping.se

Riktlinjer för livsmedelsupphandling 2024-2028

Livsmedelsupphandlingen ska genomföras med ambitionen att:

1. I första hand prioritera råvaror och livsmedel som producerats i Sverige. Med syfte att bidra till ökad självförsörjningsgrad och stärkt livsmedelsproduktion
2. Kött och chark upphandlas som en egen varugrupp.
3. Upphandlingsmyndighetens baskrav och avancerade krav ställs där så är möjligt.
4. Andelen CO₂e/kg inköpta livsmedel minskar under upphandlingsperioden och ligger som högst på 1,9 CO₂e/kg livsmedel.
5. Göra det möjligt att öka inköpen av ekologiska livsmedel med upp till 33 procent av värdet av upphandlingen under avtalsperioden.
6. 75 procent av den upphandlade fisken ska vara från certifierat hållbart fiske.
7. Krav på socialt ansvarsfull produktion ställs vid upphandling av utvalda produkter.
8. Ägg ska komma från frigående höns.
9. Öka andelen vegetabilier.
10. Minska andelen animaliskt protein och öka andelen vegetabiliskt protein.
11. Inköp ska göras efter säsong för att minska klimatpåverkan.

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Viktoria Grönholm
0171-62 51 71
viktorija.gronholm@enkoping.se

Förklarande underlag till förslaget till riktlinjer för livsmedelsupphandling

Bakgrund

Tekniska nämnden antog riktlinjer i januari 2020 för nu gällande livsmedelsupphandling. Dessa riktlinjer innebar en ambitionsökning av ekologiska livsmedel.

Under nuvarande avtalsperiod kommer ambitionen om 33% ekologiska livsmedel till år 2024 inte uppnås. Idag köper Enköpings kommun 24% ekologiska livsmedel, av måltidsservice inköp är 27% ekologiska.

Orsaken till att målet inte nås beror främst på ekonomiska begränsningar då livsmedelspriserna ökat med närmare 30% sedan januari 2022. Även brist på vissa varor till följd av dåliga skördar, produktionsbortfall och ändrade inköpsbeteenden bidrar till att målet om ekologiska inköp inte nås. Idag köps fler livsmedel med mindre klimatpåverkan som ersatt bland annat den ekologiska köttfärsen.

Upphandlingen av kött och chark som egen varugrupp har under de senaste två avtalsperioden resulterat i att inköp av svensk köttråvara ökat från 46% till 98%.

Styrdokument

Kort sammanfattning av styrdokument att ta hänsyn till inför livsmedelsupphandlingen 2024:

Agenda 2030 består av ekonomiska, sociala och miljömässiga hållbarhetsmål. 12 av de 17 målen kan kopplas till livsmedelsinköp vilket gör livsmedelsupphandlingen strategiskt viktig för kommunens hållbarhetsarbete.

Livsmedelsstrategin antogs av riksdagen i juni 2017. I livsmedelsstrategins handlingsplan finns inriktningsmål om 60% ekologiska inköp inom offentliga verksamheter till 2030. En uppdaterad livsmedelsstrategi antas i början av 2024, där ligger fokus troligen på Sveriges livsmedelsberedskap, främjande av svenskproducerade varor och en ökad konkurrenskraft i livsmedelskedjan

ÄT UPPsala län är en handlingsplan som syftar till att bidra till en hållbar och konkurrenskraftig livsmedelsproduktion i Uppsala län. Handlingsplanen baseras på

målen i den regionala utvecklingsstrategin och den nationella livsmedelsstrategin. Målet är att öka produktionsvärdet från jordbruks- och trädgårdssektorn samt att öka produktionsvärdet av ekologiska livsmedel inom länet.

Ekonomi

Det finns idag inget utrymme för kostnadsökningar inom befintlig livsmedelsbudget. Dagens ekonomiska läge samt världsmarknadsläget gör det mycket svårt att ha en uppfattning om prisbild under åren 2024-2028.

Prioritera svensk produktion

Genom att prioritera råvaror och livsmedel som producerats i Sverige så bidrar kommunen till att stärka den svenska livsmedelsproduktionen och därmed en ökad självförsörjningsgrad. Man kan i en upphandling inte ställa krav på att livsmedel ska vara närproducerade eller ha svenskt ursprung. Däremot kan krav ställas på till exempel transporttid till slakt, krav på betesdrift, antibiotikaanvändning mm. Dessa krav återfinns i upphandlingsmyndighetens upphandlingskriterier.

Kött och chark är idag upphandlad som en egen varugrupp med en lokal leverantör med egen leverans. Svenskt kött är något som efterfrågas av föräldrar med barn inom skola och förskola. Anledning till efterfrågan är bland annat antibiotikaanvändningen och förekomsten av multiresistenta bakterier, MRSA, i kött från andra länder.

Genom att öka inköpen av svenska konventionella och ekologiska produkter bidrar kommunen till flera hållbarhetsmål.

Klimatpåverkan

Under perioden 2020-2023 har klimatpåverkan genom koldioxidutsläpp från livsmedelsinköpen minskats med 10% vilket motsvarar ca 250 ton koldioxid per år. I praktiken betyder det att ca två måltider per månad med nötkött ersatts med vegetariska maträtter samt att andelen vegetabilier ökats i flera animaliska rätter. Förändringen att gå från nötkött till baljväxter har gett en kostnadsbesparing om cirka 350 000 kr per år.

Denna förändring har genomförts stegvis genom åren då måltidsservice arbetat med beteendeförändring och acceptans av nya livsmedel för kunderna. För kommande upphandlingsperiod finns möjlighet till fortsatt minskad koldioxidpåverkan i mindre omfattning. Bedömningen är att det inte är lämpligt att genomföra i samma omfattning som tidigare period med hänsyn till kundernas acceptans och önskemål.

Ekologiskt

För att uppnå livsmedelsstrategins inriktningsmål om 60% ekologiska livsmedelsinköp till 2030 behöver Enköpings kommun öka andelen ekologiska inköp under de två kommande livsmedelsupphandlingarna.

Livsmedelsupphandlingen kan bidra till målen i den regionala utvecklingsstrategin (RUS) genom ökad andel närproducerade konventionella och ekologiska produkter.

I tabellen nedan finns en kostnadskalkyl för att öka inköpen till 33 % ekologiskt för verksamhetsområde skola/förskola respektive omvårdnadsboenden.

Kostnadsökningen är baserad på prisuppgifter från kommuner i närområdet och beräknad utifrån dagens prisbild på livsmedel.

Ökning ekologiskt	Ökad kostnad per år	Förklaring
Från 25% till 33%	800 000 kr	<p>Ökad kostnad på i snitt 100 000 kr per procentenhet ekologiskt. Varor som efterfrågas i detta steg kan vara t ex mejeriprodukter, svensk frukt och grönsaker samt hel- och halvfabrikat.</p> <p>Prisökningen belastar portionspriset från måltidsservice samt ger en ökad kostnad för övriga livsmedelsinköp på förvaltningarna.</p> <p>Total kostnadsökning för VO: 240 000 kr/år</p> <p>Total kostnadsökning för UF: 560 000 kr/år</p>

I första hand upphandlas ekologiska livsmedel som vid konventionell odling har en hög belastning på miljön och som importerats. Genom denna prioritering bidrar Enköpings kommun till att minska den globala miljöpåverkan och förbättra arbetsmiljön för de som arbetar på exempelvis kaffe och bananplantage. Prioriterade produkter är bland annat kaffe, bananer och ris.

I nästa steg prioriteras livsmedel som vanligtvis importerats och som inte odlas eller produceras i Sverige. Dessa livsmedel finns främst inom varugrupperna kolonial och djupfryst. Exempel på sådana livsmedel är frysta grönsaker och bär, baljväxter, pasta, tomatkross och ketchup.

I tredje hand prioriteras livsmedel som köps in som hel- och halvfabrikat samt svenska råvaror som t ex mjölk.

Socialt ansvarsfull produktion

Kaffe, te, bananer, kakao och peppar upphandlas med krav om socialt ansvarsfullt producerade livsmedel.

Ägg

Formuleringen i riktlinjen anger ägg från frigående höns, vilket gör att ägg från höns i bur ej kommer att upphandlas. Vilket val av ägg från frigående höns som kommer att upphandlas avgörs under kartläggningen av upphandlingen.

Ägg från frigående höns inomhus finns upphandlade idag.

Fisk

I upphandlingen efterfrågas fisk från certifierat hållbart fiske där så är möjligt.

Krav på egenskaper som ställs vid upphandling av fisk är bland annat spårbarhet, fångstzon och handelsbeteckning = latinska namnet.

I upphandlingen ställs upphandlingsmyndighetens krav motsvarande "Ej rödmarkerad eller sårbar fisk och skaldjur". Kraven gäller båda odlad och vildfångad fisk.

Viktoria Grönholm
Kostchef
Enköpings kommun